

УДК 332.135:338.48

О. М. Філонич

Полтавський національний технічний університет ім. Юрія Кондратюка

РОЗВИТОК РЕГІОНАЛЬНОГО РИНКУ РЕКРЕАЦІЙНИХ ПОСЛУГ ЯК ОДИН ІЗ НАПРЯМІВ ЄВРОПЕЙСЬКОЇ ІНТЕГРАЦІЇ УКРАЇНИ

У статті досліджено основні фактори розвитку регіонального ринку рекреаційних послуг та їх сприяння євроінтеграційним процесам України

Ключові слова: Україна, Європейський Союз, інтеграція, регіональний рекреаційних послуг, фактори розвитку.

В статье исследованы основные факторы развития регионального рынка рекреационных услуг и их способствование евроинтеграционным процессам Украины.

Ключевые слова: Украина, Европейский Союз, интеграция, региональный рынок рекреационных услуг, факторы развития.

The article is about the basic factors of the recreational services regional market and their assistance development to the processes of Ukraine eurointegration.

Key words: Ukraine, European Union, integration, regional market of recreational services, factors of development.

Постановка проблеми. Одним із пріоритетних напрямів європейської інтеграції України є розвиток регіонального ринку рекреаційних послуг, тому що бурхливий розвиток рекреаційної сфери на міжнародному рівні за останній період свідчить про збільшення кількості відпочиваючих та подорожуючих з 25 млн чол. в 1950 р. до 842 млн чол. у 2006 р., і лише внаслідок світової фінансової кризи цей показник у 2009 р. знизився на 4–6 %. Динамізм розвитку та зростання ролі рекреаційної сфери потребують узгодження з природними, соціально-культурними, екологічно-економічними можливостями як окремих країн і регіонів, так і світового господарства в галузі рекреації в цілому. Усе це свідчить про те, що роль європейської інтеграції та багатостороннього співробітництва набуває все більшого значення.

Враховуючи те, що розвиток рекреаційної сфери визнано пріоритетним напрямом в Україні, то світова інтеграція слугуватиме гарантом успіху та допоможе у формуванні рекреаційної політики та інституційного забезпечення відповідно до норм Європейського Союзу (ЄС). ЄС є одним з найбільших зовнішньоекономічних партнерів України, правову основу партнерства з яким становить Угода про партнерство та співробітництво, а незабаром буде укладено нову угоду між ЄС та Україною, яка, найімовірніше, буде передбачати створення зони вільної торгівлі, спрощення, а в майбутньому повне скасування візового режиму, посилення політичного та економічного співробітництва, а також здійснення заходів щодо зближення законодавства України та ЄС [2, с. 4]. У той же час очевидно, що Україна є європейською країною, яка, без сумніву, прагне до поглиблення відносин з ЄС.

Вагому роль у розвитку міжнародного співробітництва у сфері рекреаційних послуг відіграють багаточисленні міжнародні організації: Організація об'єднаних націй (ООН) і її спеціалізовані установи та Всесвітня туристська організація (ЮНВТО). Тому комплексне дослідження концептуальних засад розвитку регіонального ринку рекреаційних послуг та приведення механізму його функціонування у відповідність до європейських стандартів має не лише теоретичне, а й, передусім, практичне значення.

Аналіз останніх досліджень. Доцільність дослідження сучасного розвитку регіонального ринку рекреаційних послуг зумовило увагу до цієї проблеми іноземних та вітчизняних науковців. І. Остапчук, Б. Лісоволік [4, с. 35 – 47, 5, с. 3 – 6] проаналізували взаємодію, стратегію та перспективи розвитку України з Європейським банком реконструкцій та розвитку та з Міжнародним валютним фондом. Аналізуються передумови поглиблення та прискорення європейської інтеграції України (Є. Савельєв, А. Мельник [8, с. 111 – 119; 9, с. 123 – 127]). Особлива увага приділяється міжнародному співробітництву у сфері туризму (А. Міщенко [7, с. 18 – 24]).

Виділення невирішених раніше частин загальної проблеми. Незважаючи на велику кількість публікацій про міжнародне співробітництво у сфері туризму та європейську інтеграцію України до ЄС в цілому, майже відсутні дослідження розвитку регіонального ринку рекреаційних послуг як одного з важливих напрямків інтеграції України до ЄС.

Мета статті. Дослідження основних факторів розвитку регіонального ринку рекреаційних послуг та їх сприяння євроінтеграційним процесам України.

Виклад основного матеріалу. У трансформаційних умовах для економічної та соціальної сфери України дедалі більшого значення набуває розвиток ринку рекреаційних послуг регіонів, оскільки очевидний його вплив на такі сектори економіки, як будівництво, зв'язок, виробництво товарів широкого вжитку, торгівля, сільське господарство, транспорт. Також він є вагомим фактором для виходу економіки з кризи, підвищення зайнятості населення, збільшення надходжень до бюджету.

В умовах реформування економіки нашої країни розвиток регіонального ринку рекреаційних послуг може і повинен стати дійовим механізмом раціонального використання вільного часу, проведення змістовного відпочинку, оздоровлення та дозвілля.

Як показує практика міжнародних відносин, ринок рекреаційних послуг на всіх етапах свого розвитку є фактором, що сприяє покращанню взаєморозуміння між державами і народами, важливим засобом зміцнення миру і дружби, активним стимулом розвитку зовнішньоекономічних, торгових і культурних відносин [7, с. 18 – 24].

Україна є невід'ємною частиною Європи, і її унікальне географічне положення, історичні місця та культурні пам'ятки є цікавими не лише для вчених, але й для туристів та відпочиваючих.

На сьогодні для України єдиний пріоритет розвитку – європейська інтеграція.

Проведений аналіз свідчить, що невідповідність національної транспортної інфраструктури України сучасним транспортним системам Європи, невідповідність існуючої індустрії туризму європейському рівню та інші фактори знижують потенціал економічного розвитку нашої країни та створюють перешкоди на шляху євроінтеграційних процесів.

Але враховуючи те, що Євро – 2012 відбудеться в Україні та Польщі, це зобов'язує Україну створити відповідну інфраструктуру світового рівня, що передбачає, в першу чергу, будівництво та реконструкцію автомагістралей, залізничних шляхів, аеропортів, об'єктів рекреаційного комплексу. Аналогічні проблеми чекають на Росію у зв'язку з проведенням майбутньої олімпіади Сочі – 2014. Якщо до цієї проблеми підійти комплексно, на міждержавному рівні, то існує можливість поєднання транспортних коридорів обох держав в одну систему, що дасть можливість скоротити відстань від кордону Євросоюзу території України на Північний Кавказ майже на 800 км, що створює як часову, так і економічну ефективність і, тим самим, відроджує так званий «Шовковий шлях», який в минулому пролягав територією сучасної Автономної Республіки Крим.

З повідомлення голови правління комітету громадського контролю чемпіонату Європи – 2012 Павла Цируля слід виділити тезу про те, що фінансування за

бюджетною програмою 1804030 «Фінансова підтримка розвитку туризму у 2010 році» за попередніми даними є недостатнім. Але підкріплені фінансуванням заходи, які будуть здійснені за кошти державного бюджету, зовсім не передбачають реалізацію комплексу необхідних заходів і робіт, пов'язаних із підготовкою сфери туризму і курортів до проведення в Україні у 2012 р. фінальної частини чемпіонату Європи з футболу, просування національного туристичного продукту на зовнішньому ринку (перш за все в країнах Європи, які братимуть участь у чемпіонаті), формування привабливого іміджу туристичного потенціалу України на світовій арені.

Обсяг фінансування бюджетних програм 1804030 «Фінансова підтримка розвитку туризму у 2010 році» та 1804050 «Заходи у сфері туризму, пов'язані з підготовкою до проведення Євро-2012 у 2010 році», має відповідати запланованим заходам. Таким чином, був запропонований системний підхід, який передбачає комплекс взаємопов'язаних та взаємоузгоджених заходів. Умовно їх правомірно поділити на три великі блоки: інформаційні, технологічні і кадрові.

В інформаційному блоці: забезпечення участі у туристичних виставках і ярмарках (в тому числі в країнах ЄС), організація та проведення Інвестиційних форумів для потенційних інвесторів, проведення в іноземних державах промоційних заходів, організація прес-турів для іноземних та українських журналістів, розповсюдження інформації серед потенційних туристів через систему наших дипломатичних представництв і торгових місій.

У технологічному блоці: формування банку інвестиційних пропозицій щодо участі у реалізації інвестиційних проектів створення нової та модернізації існуючої туристичної інфраструктури, проведення наукових досліджень з питань стимулювання створення нових та модернізації існуючих об'єктів туристичної інфраструктури, забезпечення розробки стандартів (нормативів) та запровадження сертифікації туристичного обладнання (включаючи екскурсійні автобуси), виготовлення промоційних (рекламних) роликів про туристичний потенціал України в рамках підготовки до проведення в Україні фінальної частини чемпіонату Європи з футболу 2012 р..

У кадровому блоці: забезпечення підготовки та підвищення кваліфікації працівників сфери туризму, готельного господарства і курортів України (екскурсоводів, гідів-перекладачів, волонтерів, адміністраторів та обслуговуючого персоналу готелів та ін.) як в Україні, так і в Польщі, а також організація фахової атестації персоналу, який буде задіяний у процесі обслуговування вболівальників тощо.

Існують також перешкоди для інвестиційних форумів. Наявність значних адміністративних бар'єрів, не вигідні умови покупки і оренди землі (так, оформлення земельної ділянки під готель часто вимагає величезного числа узгоджень (за деякими даними, не менше 160) і затягується як мінімум на два-три роки), відсутність готових інвестиційних проектів (інвестиційних майданчиків), відсутність відповідного бізнес-досвіду, особливо на рівні регіонів (зокрема через пасивність держави в сфері розвитку туристичного підприємництва), брак висококваліфікованих кадрів та сучасних систем менеджменту.

За оцінкою експертів, у результаті виконання запропонованих заходів прогнозується досягнення таких результатів: збільшення в'їзного туристичного потоку (тобто збільшення кількості іноземних громадян, що в'їхали до України з туристичною метою) – на 25%, збільшення податкових надходжень від підприємств видів економічної діяльності «готельне господарство», «послуги з організації подорожувань», «діяльність санаторно-курортних закладів» – на 15 %, збільшення кількості новостворених робочих місць на підприємствах вказаних видів економічної діяльності – на 2000 од., збільшення інвестицій у вказаних видах економічної діяльності на 15%, суттєві поліпшення іміджу туристичного потенціалу України, стану інформування потенційних туристів про туристичні можливості України.

Крім того, необхідно врахувати, що частину коштів, витрачених на реалізацію запропонованих заходів, буде повернуто за рахунок реалізації відповідних послуг.

З авторської точки зору, очевидні й інші фактори, які свідчать про можливість європейської інтеграції України, а саме:

- завершення процесів формування української державності, демократичного суспільства та досягнення певної стабільності економічного розвитку регіонів;
- наявність унікальної мінерально-сировинної бази на території нашої країни;
- високий рівень та кваліфікація науковців (зокрема у сфері літакобудування, суднобудування та ракетно-космічного комплексу) та наявність конструкторських організацій у різних сферах діяльності нашої країни;
- рекреаційний потенціал регіонів України має всі можливості в майбутньому стати одним із провідних туристичних центрів ЄС.

До головних факторів, які б забезпечили просування інтеграційних процесів України до Європейського Союзу, доцільно віднести:

- реформування економіки України, що забезпечить формування конкурентоспроможної економіки та створення зон вільної торгівлі в майбутньому з країнами ЄС;
- проведення роботи щодо вступу України до інших європейських програм (освіта, інформатизація, техніка, енергетика, рекреація);
- приведення нашої законодавчої бази та нормативно-правових документів у відповідність до європейської, яка б гарантувала стабільність державних інституцій та законів, демократію та верховенство права;
- створення сприятливого інвестиційного клімату для країн-учасниць ЄС, зокрема на регіональному ринку рекреаційних послуг, тому що на сьогодні у світі це один із найперспективніших та малоризикованих напрямів інвестування;
- мотивація створення фінансово-промислових груп, які в майбутньому мали можливість забезпечити товарами, роботами та послугами не лише внутрішній, але й зовнішні ринки;
- перегляд стандартів якості та затвердження їх згідно з європейськими з метою підвищення конкурентоспроможності національного товаровиробника та згідно з рівнем виробництва зарубіжних товаровиробників.

В Україні існують фактори, що перешкоджають подальшому розвитку євроінтеграційних процесів. Серед них правомірно виділити: негативну демографічну ситуацію регіонів, незадовільний рівень заробітної плати, відсутність економічної та соціальної реформ, невідповідність вітчизняної продукції і послуг європейським стандартам якості, відсутність швидкісних магістралей та необхідних умов участі в міжнародному поділі праці і т. д.

Акцентуючи увагу на рекреаційному комплексі країн ЄС та України, доцільно відзначити таке: при проведенні зовнішньоекономічної політики з євроінтеграції питання регіонального рекреаційного комплексу є актуальним та вимагає оцінки і застосування досвіду європейських країн у цій сфері.

Європейська інтеграція може відкрити для України великі можливості використання економічної ефективності регіонального рекреаційного комплексу України. А заходи, щодо забезпечення проведення фінальної частини Євро – 2012, що в майбутньому пройде на території України та Польщі або інші заходи та програми, які можуть бути проведені на території України, вимагають розвитку та вдосконалення ринку рекреаційних послуг кожного регіону.

Доцільно відзначити ефективність впровадження та використання Національної програми TACIS, у рамках якої в 1999 р. було реалізовано українсько-французький проект з розбудови туристичної інфраструктури АР Крим, зокрема щодо створення та забезпечення функціонування Кримського центру розвитку туризму. Державна служба туризму і курортів також зацікавлена в участі у Національній програмі TACIS для України для підтримки малих і середніх підприємств

з метою забезпечення ефективного функціонування туристичної інфраструктури за напрямками міжнародних транспортних коридорів. Відповідно до цього було прийнято «Програму розбудови туристичної інфраструктури за напрямками національної мережі міжнародних транспортних коридорів та основних транспортних магістралей у 2004 – 2010 роках», затверджену постановою Кабінету Міністрів України від 12.05.2004 р. № 612. Першочерговими заходами цієї програми визначено саме будівництво, реконструкцію автомобільних доріг та облаштування їх туристичною інфраструктурою та іншими об'єктами сервісу. Програма ТАСІС дала можливість створити демократичні інститути та допомогла сформувати ринкові відносини в Україні, забезпечила ефективний розвиток туристичної інфраструктури.

Висновки. 1. Розвиток ринку рекреаційних послуг як на рівні окремих регіонів, так і на державному рівні, є ефективним джерелом валютних надходжень, сприяє активізації платіжного балансу і прискоренню інвестиційного процесу практично в усіх галузях регіональної та національної економіки, розвитку відсталіх регіонів, здійсненню реструктуризації виробництва та сфери послуг, позитивно впливає на формування ринку праці, дає змогу створити якісний національний продукт ринку рекреаційних послуг, забезпечує комплексний розвиток регіонів та зміцнення іміджу України на міжнародній арені.

2. При державній підтримці регіонального ринку рекреаційних послуг та в результаті виконання комплексу взаємопов'язаних та узгоджених заходів можливе прогнозування таких результатів в регіонах України:

- збільшення в'їзного туристичного потоку на 25 %;
- збільшення податкових надходжень від підприємств за видами економічної діяльності: «готельне господарство», «послуги з організації подорожувань», «діяльність санаторно-курортних закладів» на 15 %;
- збільшення кількості новостворених робочих місць на підприємствах вищевказаних видів економічної діяльності на 2000 од.;
- збільшення інвестицій у вказаних видах економічної діяльності на 15 %;
- створення як часової, так і економічної ефективності шляхом об'єднання транспортних коридорів та скорочення відстані від кордону ЄС територією України на Північний Кавказ майже на 800 км.

Бібліографічні посилання і примітки

1. Указ Президента України «Про затвердження Стратегія інтеграції України до Європейського Союзу» від 11.06.1998 р. № 615/98 // rada.gov.ua.
2. Кордон М. В. Європейська та євроатлантична інтеграція України / М. В. Кордон – К.: ЦУЛ, 2010. – 172 с.
3. Буряк П. Ю. Європейська інтеграція та глобальні проблеми сучасності: Навчальний посібник / П. Ю. Буряк, О. Г. Гупало – К.: Хай-Тек Пресс, 2007. – 336 с.
4. Остапчук І. Л. Україна та Європейський банк реконструкцій та розвитку: взаємодія, стратегія та перспективи / І. Л. Остапчук // Статистика України. – 2001. – №4. – С. 35 – 47.
5. Лісоволік Б. Співробітництво між Україною та МВФ / Б. Лісоволік // Вісник НБУ. – 2002. – № 11. – С. 3 – 6.
6. Муковський І.Т. Міжнародний туризм як форма інтеграційних процесів / І. Т. Муковський // Науковий вісник Київського гуманітарного інституту. – 2008. – № 1. – С. 14 – 17.
7. Міщенко А.Г. Міжнародне співробітництво в сфері туризму / А. Г. Міщенко // Науковий вісник Київського гуманітарного інституту. – 2008. – № 1. – С. 18 – 24.
8. Савельєв С. Передумови поглиблення і прискорення європейської інтеграції України / С. Савельєв // Журнал європейської економіки. – 2006. – №2. – С. 111 – 119.
9. Мельник А. Ф. Україна – ЄС: кроки у напрямку зближення / А. Ф. Мельник // Журнал європейської економіки. – 2006. – № 2. – С. 123 – 127.

Надійшла до редколегії 30.03.2010.